د پخوانیو جوماتونو

توپیر د نن سره

لیکوال: داکتر معمار حشمت الله اتمر

پیخلیک: سلواغه ۱۴۰۴ لــیږدی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

سُورَةُ الفَاتِحَة

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ١

ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢ ٱلرَّحۡمَٰنِ

ٱلرَّحِيمِ ٣ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ٤

إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ٥

ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ٦ صِرَٰطَ

ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ

عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکي پوهه:

سرلیک: د پخوانیو جوماتونو توپیر د نن سره
لیکوال: ډاکټر مهندس حشمت الله ,, اتمر ،،
ایډیټور:
د پښتنۍ ډیزان: ډاکټر مهندس حشمت الله ,, اتمر ،،
خپرندوی:
چاپشمېر: ۵۰
چاپ نېټه: میاشت – سلواغه / کال ۱۴۰۴
واټس اپ: +۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸
برېښنالیک: atmar_hashmatullah@yahoo.com

د چاپ حقوق له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د کتې اخیستنې اجازه نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک **چوپړی**

پخښتی.. ۱
بسم الله الرحمن الرحیم ۲
د حمد سوره ۳
لیکي پوهه:.. ٤
لړلیک ٥
تراڼ (پیل، شروع، برید)... ۷
د یادښتونو له پاره:... ۹
پیلیزه:.. ۱۰
عام ټکي په جوماتونو کې: ۱۰
پخواني جوماتونه ۱۵
قباء جومات: ۱۵
د جومات جوړول: ۱۵
د قباء جومات فضیلت: ۱۸
نبوي جومات: ۱۹
د نبوی جومات پیخلیک (پېښلیک): ۲۰
د جومات د لومړی ودانی جوړول:...................................... ۲۰
د نړی جوماتونو ته لنډه کتنه او انځورونه ۲۹
د افغانستان پخواني جوماتونه.. ۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان پخواني جوماتونه او د هغه په انګړونو کې د ونو او بوټو کارونه ۱۰۳

د افغا نستان نوي جوماتونه ۱۰٤

اړینه فتوا لمړی چوپړې ۱۱٥

اړینه فتوا دوېیمه چوپړې ۱۱٦

د ونو، بوټو او ګلانو کرنې ګټې او زیانونه، په جوماتونو کې............. ۱۱۷

سرچینه: ۱۲۱

د چاپ شویو کتابونو لیست.. ۱۲۲

د کار لاندې کتابونو لېست ۱۲٦

د امکان او وخت په صورت کې.. ۱۲۷

د پخښتی څټ ۱۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

تراڼ (پیل، شروع، برید)

بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ إجْلَالًا لِقُدْرَتِهِ، وَ لَا إلَهَ إلَّا اللَّهُ خُضُوعاً لِعِزَّتِهِ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍوَآلِه .

بې پایه ستاینه او بې حده مننه، د هغه سپېڅلي ذات نه چې د وجود مانۍ او کاینات یې د انساني وجود د تکامل او د انسان له پاره د خپل سپېڅلي ذات او عبادت د حقیقت له پېژندلو پرته جوړ کړل.
هغه د ذات یو هه، عالي، لوړ او ښکلي نومونه دي، او کائناتو د پیدایښت یوه حتمي لامل دی.
عظمت، د تولې نړۍ موجودیت، د ناڅاپه څخه راوتل، حق د رسیدو جوهر په یوه والي کې د اعتراف، تباهۍ او بې وسۍ یوه له لوړو وسیلو څخه دی.

ګرانو لوستونکو!

دا ځل مې و غوښتل د پخوانیو جوماتونو توپیر د نن سره، خپلو کتابونو مینوالو او لوستونکو سره ګډ (شریکه) کړم.
زما د کتابونو مینه وال یوازې معماران او انجینران نه دي، او نه باید اوسي، نوځکه غواړم ورځ په ورځ د خپلو لیکونو کې توپیر راوړم چې د هرې ځانګې مینه وال په کې ډېر شي، دا کار به ما دېته اړ کړي چې لیکنې مې توپیر و لري او هم به مې مینه وال ډېر شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

پاکه ربه!

زموږ له پاره خپله لاره بې ستونزې کړه، تر څو موږ له تا پرته بل څوک و نه وینو او نه یې پېژنو.

زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو په وجود کې د غرور نخښنه پاتې نه شي او د اسلام د دین له سپیڅلو بنده ګانو څخه مو و بولې.

- **د مفتی صیب ضیاالرحمن فاروقي الحنفي نه، نړی مننه چې زما سره یې ستونزو د حل له پاره خپلې اړوندې او ګټورې فتوا ګانې، د دقیقو معلوماتو او سرچینو سره ګډ (شریکه) کړی دي. د الله (ج) نه هغه ته؛ اوږد ژوند، بریا او روغتیا غوږام.**

- د نظر تیولو خاوندانو او هغه څوک چې دا کتاب لولي په ډېر درنښت هېله کیږي چې، خپلې غوښتنې او وړاندیزونه، د دې کتاب د بیا کتنې له پاره، زما سره ګډ (شریکه) کړئ.

Whatsapp: ۰۰۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

په در نښت
ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

د یادښتونو له پاره:

۱- ....

۲- ....

۳- ....

۴- ....

۵- ....

۶- ....

۷- ....

۸- ....

۹- ....

۱۰- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

پيليزه:

جومات د خدای د عبادت او لمانځه ځای دی، چې کېدای شي يوه ترړلې ودانۍ يا ځمکه وي، پرته له چت او ديوالونو، قباء جومات لومړنی جومات دی چې د اسلام دين په پيل کې جوړ شوی دی.

د نړۍ په بېلا بېلو سيمو کې جوماتونه د معمارۍ له پلوه يوه بل ته ډېر ورته دي، خو په هرې سيمې کې د هغې سيمې معماري او هنري ځانګړنې منل شوي او له نورو جوماتونو سره يې توپير موندلی دی .

په دې توګه د هر هېواد د جوماتونو معماري د هغه هېواد د اصلي معمارۍ د ځانګړنو څرګندونه ده.

په بېلا بېلو هېوادونو او سيمو کې جوماتونه د معمارۍ له توپيرونو سره، سره ټول لاندې ودانۍ، برخې او اثار لري.

عام ټکي په جوماتونو کې:

۱. لويه دروازه (د انګړ دروازه):

اصلي ننوتل د هرې ودانۍ مخې ته د ننوتلو ما نا (معنی) لري، يا هره دروازه چې ډېری خلک جومات او عامه ودانۍ ته د لاسرسي له پاره کاروي.

۲. انګړ:

انګړ(حوېلی، غولی) يوه احاطه شوې سيمه ده چې ډېری وختونه د ودانۍ له خوا محاصره او اسمان ته خلاصه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

۳. جومات ودانۍ:

د انګلیسي کلمه "مسجد" د مسلمانانو د عبادت کور دی. د جومات (ماجت، مسجد) کلمه د عربي اصطلاح څخه رامنځ ته شوې چې مانا (معنی) یې د سجدې ځای دی. د لمانځه په وخت (جریان) کې، مسلمانان په لنډه توګه د خدای رضا ته د تسلیمۍ (لفظي، اسلام) د نښې په توګه خپل تندی په ځمکه کې اچوي (ږدي) او لمس کوي.

۴. ګونبد (ګنبد):

ډیری جوماتونه یوه یا څو ګنبدونه هم لري، چې په عربي کې قوبا (قبا) نومیږي.

په داسې حال کې چې د محراب په څېر د رواج اړتیا نه ده، یوه ګنبد په جومات کې اهمیت لري - د جنت مانۍ د سمبولیک استازیتوب په توګه.

۵. ګلدسته:

د ایراني جوماتونو په عنعنوي معمارۍ کې غالۍ + د غالۍ جوړولو امر یوه لوړ او د برج په څیر جوړښت چې د جومات له ګنبد سره یا پرته له تشي (خلا) سره تړلې وي یا هم ورته نږدې جوړ شوی وي.

ګلان یو اوږد سرکلر او سلنډر(ګردی) حجم لري چې د ودانۍ له ټولو برخو څخه لوړ دی.

دوی د نښې رول (نقش) لوبوي او ممکن هغه ځای وي چې د لمونځ له پاره اذان وکړي او بېلا بېل، ډولونه ولري.

د دوی مهم ټکي د دوی پای دی، چې تل په یوه ډول وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

۶. احاطه (چاردېواري)

په انګلیسي کې د محاصرې مانا (معنی) د یوه څه په شاوخوا کې دیوال یا موانع وي.

۷. محراب:

محراب (عربي: محراب) د لمانځه ځای دی چې معمولاً په جوماتونو کې د قبلې لور د ښودلو له پاره جوړېږي او امام جمعه (د لمانځه امام) د هغې مخې ته ودرېږي. محراب په خپل اوسنۍ څېره (شکل) کې د اسلامي دورې په لومړیو کې شتون نه درلود. دا د لومړیو ډبرو یا نښو له پاره ځای دی چې د قبلې لوري ته اشاره کوي.

۸. منبر:

منبر په جومات کې منبر دی چېرې چې امام (د لمانځه مشر) د خطبې ورکولو له پاره ولاړ یا ناست وي (خطبة، خطبه)، دا په نورو ورته شرایطو کې هم کارول کېږي.

۹. تاقچې (یا طاقچې):

یوه ځای، کار، حیثیت، یا فعالیت چې د هغه له پاره یوه څوک (کس، شخص) یا شی غوره وي (ټاکي).

- د استوګنې ځای چې د ژوندی موجوداتو یا ډولونو د شتون له پاره اړین عوامل چمتو کوي.

۱۰. اعتکاف خونه (چله خانه):

هغه خونه یا کور چې صوفیان او حاجیان په کې روژې نیسي او عبادت کوي، شامل دی. په هغه ځای کې چې دوی د روژې په میاشت کې پاتې کېږي او د ځان په سې، دروازه تړي (نظم الاطبا).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

۱۱. د جومات لیکنه (کتیبه):

د جومات لیکنه د تیږو سلیب، ټایل یا بله سطحه ده چې معمولا د تاریخي پیښې نقشه یا لیکل کیږي. د جومات خطاطه معمولا هغه لیکنې ته اشاره کوي چې په تیږو باندې، د جومات د ننوتلو په څنډه یا د محراب په کونجونو کې د ټایلونو په شکل لیکل شوي وي.

۱۲. ستنې:

کالم (په انګلیسي کې: column) د عمودي کواره (قواره، شکل) د جوړښت غړی دی چې معمولا د پورتنیو جوړښتونو بار(وزن) ښکته جوړښتونو ته د لیږ. له پاره رامنځ ته کیږي. د ورته هدف سره انجینري جوړښتونو کې آرشیفونه او مخونه شامل دي. البته، کالم ممکن د هیڅ جوړښت وزن ونه لري او یوازې د ښکلا له پاره هم کارول کیږي.

۱۳. د ستنو سر:

د کالم سر (په انګرېزي: Capital) د کالم د سر په جوړښت کې، عمومي چلند د کالم د لوړې برخې (د کالم په څیر یا د کالم په څیر او مستطیل) پورې اړه لري، د کالم دا برخه ده.

د هغې د اصلي تکمیل یوه برخه، کوم چې د کالم بدن دی او په ځمکه کې ډوب شوی یا ودانۍ جوړه شوې، د پورتنۍ برخې ملاتړ کوي، کوم چې د کالم په سر کې تخته ده.

په وروستۍ برخه کې د کالم د هر اړخ ډیزاین ته اړتیا ده چې په خپله د کالم سر ملاتړ وکړي، د کالم سر کېدای شي محدب وي، لکه د ورته معمارۍ په څیر چې په ډوریک سټایل کې شتون لري، یا کیدای شي مقعر وي.

د بدل شوي کالم د سر شکل، لکه د کورنتین سټایل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

۱۴. روښنايي (رڼايي):

د چت روښنايي (اسکای لائټ یا وینټیلیټر) یوه بهرنۍ ځای دی، د لویو ودانیو دننه چې کېدای شي تیاره وي یا د هوا بدلوالی (تبادله ،کنډیشن) نه لري، او د هوا بدلولو (تبادلې) او د ځای د رڼا کولو له پاره کارول کېږي.

شیشه (ښیښه) معمولا په آسماني څراغونو کې کارول کېږي، ترڅو په ودانۍ کې د رڼا انعکاس ډېر(زیات) کړي.

۱۵. کړکۍ:

کړکۍ د ودانیو پرانستل دي چې رڼا ته لارښوونه (اجازه) کوي او په کور کې د هوا جریان رامنځ ته کوي. د کور یا کار ځای دننه د هوا تبادله (جریان) او طبیعي هوا رامنځ ته کولو له پاره، غوره لاره دا ده چې، دروازې او کړکۍ په پام کې ونیول شي.

۱۶. دروازه یا ور:

دیوال کې خلاص ځای ته د ننوتلو په موخو دروازه بلل کېږي ، په ځانګړې توګه په لوی ښار، کلي، کاروانسرای، کلا او باغ کې، دا د "دروازې" په نوم پیژندل کېږي.

۱۷. منار یا مناره:

منار یا منارې، یوه ډول برج (ټاور) دی او اوس د اسلامي معمارۍ یوه برخه ده چې ډېری (زیاتره) په جوماتونو کې کارول کېږي. له اسلام څخه مخکې، د زردشتیانو سپیڅلی اور په منارونو کې روښانه شوی و، چې د کاروانونو لاره یې په سروزرو(طلایی) شعله (شغله) ښنبه کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتونخوا جوماتونو توپیر، د نن سره

....

پخواني جوماتونه

قباء جومات:

قباء جومات په اسلامي نړۍ کې لومړنی جومات دی چې د مدینې ښار نه بهر شتون لري. د دې جومات د بنسټ ډبره د حضرت محمد (ص) له لوري د مکې څخه مدینې ته له هجرت وروسته، کېښودل شوه، همدا راز قباء د مدینې منورې ته څېرمه د یوه کلي نوم هم و.

د قبا جومات ځای (موقعیت):

د قبایلو جومات د قباء په کلي کې دی چې له مدینې څخه دوې کیلومتره لرې دی. پخوا به له مکې مکرمې څخه مدینې منورې ته تلونکي کسان به له دې کلي تېرېدل، خو اوس مهال د مکې - مدینې د لویې لارې د جوړېدو له امله، له دې کلي څخه لرې تېرېږي.

په پخوا پیر(زمانو) کې د بني عمرو بن عوف قبیلې د انصارو اوسېدونکي الته، اوسېدل.

د دې کلي نوم د یوې څاه له نوم څخه اخیستل شوی چې الته یې شتون درلود، قبة کلی یوه له هغو سیمو څخه و چې د مدینې په شاوخوا کې ښه هوا او اقلیم درلود او ډیرې د خرما شنې ونې، باغونه او د خوړو اوبو څاګانې یې هم درلودې.

د جومات جوړول:

قباء له مکې څخه مدینې ته پر لاره پروت دی او مدینې ته د رسول الله صلی الله علیه وسلم د هجرت لومړی هرکلي وو. رسول الله صلی الله علیه وسلم څو ورځې په قباء کې پاتې شو تر دې چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

هغه کورنۍ چې د علي بن ابي طالب سره وه، ورسره یوځای شوه، او په همدې ځو ورځو کې چې دوی په قبا کې وو، د قبایلي جومات په جوړولو یې پیل وکړ.

دغه جومات د هجرت په لومړي کال د عمار یاسر په وړاندیز او یا د سیمې د اوسېدونکو په غوښتنه جوړ شو. د اسلام پیغمبر (ص) د خپل اوښ د لارې پر بنسټ د جومات ساحه او د قبلې کرښه یې ټاکلې ده.

د جومات په شاوخوا کې یې د هارا (آتش فشاني) تیږو، دېوال جوړ کړ او چت یې په دریو قطارونو کې کېښود.

روایت دی چې د اسلام پیغمبر په خپله خښتې وړې او ایښودلې، د دغه جومات د جوړولو په وخت کې چې عمار یاسر تر ټولو زیاتې خښتې وړې، د صفین په جګړه کې و وژل شو.

بیا رغول:

دا جومات ځو ځله بیا رغول شوی یا ترمیم شوی دی، په قبایلي جومات کې لومړی بدلون د هغې په بسملګاه (قربانګاه) کې بدلون و. کله چې د مسلمانانو قبله له بیت المقدس څخه په مسجد الحرام بدله شوه نو د اسلام پیغمبر صلی الله علیه وسلم قباء ته راغی او د خپلو اصحابو په مرسته یې د کعبې په لور د مسجد قبله کېښوده.

وروسته بیا د حضرت عثمان (رض) په وخت کې بیا ورغول شو، د عمر بن عبدالعزیز په زمانه کې د هجري لمریز کال د لومړۍ لسیزې په پای کې یې د جومات اصلي ودانۍ ویجاړه کړه، بیا یې ودانه کړه او په هغې کې یې د پاسه ډبرې ور زیاتې کړې.

دا هم په ٥٥٥ قمري کال کې د جمال الدین ابو منصور اصفهاني له خوا بیا رغول شوی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

په ۲۰۰۸ کې قمري مجدد د پاچا فيصل له خوا بيا ورغول شو او ختيځې دروازې يې جوړې شوې. دا په ۱٤۰٦ کې د نوي معمارۍ سره بيا رغول شوی او اوس په مدينه کې يوه له خورا ښکلي جوماتونو څخه دی.

څلور منارونه چې لوړوالی يې ٤۷ متره وو، شپږ لوی ګنبدونه جوړ شول چې قطر يې ۱۲متره دي او په پای کې مساحت يې ٥۰۳٥ مترو مربع ته لوړ شو.

د قباء جومات انځور، وروسته له بيا رغونې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قباء جومات انځور وروسته له بیا رغونې نه

د قباء جومات فضیلت:

قباء جومات، لومړنی جومات دی چې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم له خوا جوړ شوی او د توبې د ۱۰۸ آیت د احادیثو له مخې دا د قباء جومات ته اشاره کوي او په ډاګه کوي چې دا جومات د تقوا پر بنسټ جوړ شوی دی، نو په همدې نوم هم مشهور شو.

د التقوا جومات د ضرار جومات برعکس چې د نفاق پر بنسټ جوړ شوی او پیغمبر صلی الله علیه وسلم یې د ویجاړولو امر کړی دی.

له پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه په یوه روایت کې راغلي دي چې:

څوک په کور کې اودس وکړي او په مسجد قباء کې دوې رکعته لمونځ وکړي، د یوې عمرې ثواب لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

مدینې ته له هجرت وروسته به د اسلام پیغمبر په اونۍ کې یوه ځل د شنبې یا دوشنبې په ورځ مسجد قباء ته، ته او د مسجد نبوي او قبایلي جومات تر منځ به یې په لاره تګ او التله(هلته) به یې لمونځ کاوه.
له ابن الشعب څخه په یوه بل روایت کې راغلي چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې؛ په مسجد قباء کې دوې رکعته لمونځ کول بیا بیت المقدس ته د تللو څخه غوره دي.
همدارنګه په بل روایت کې چې ابن کثیر او ذهبي روایت کړی دی چې: په مسجد قباء کې دوې رکعته لمونځ کول د یوې عمره حج سره برابر دی.

نبوي جومات:

نبوي جومات یا د رسول الله صلی الله علیه وسلم جومات د مسلمانانو له دریو مهمو جوماتونو څخه یوه دی، نور دوې جوماتونه په ترتیب سره مسجد الحرام او مسجد الاقصی بلل کیږي.
د مسلمانانو له نظره په دغه ځای کې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم قبر هم دی او د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم زیارت یا د پیغمبر زیارت هم بلل کیږي.

نبوي جومات د مسلمانانو له پاره یوه له مهمو زیارتونو څخه دی، د نبوي جومات په مدینه کې یوه تاریخي جومات دی چې د مدینې ښار په ختیځې سیمې کې، جوړ شوی دی.
د اسلامي منابعو له مخې، دا جومات د هجرت په لومړي کال او مدینې ته د هغه د راتګ په لومړیو ورځو کې د مهاجرینو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

انصارو په ملګرتیا جوړ شو او د حضرت محمد (ص) قبر چې د هغه په کور کې پروت و، الته کېښودل شو.(د جومات له پراختیا وروسته).

د نبوی جومات پیخلیک (پېښلیک):

د روایاتو له مخې قبایلو د جومات له جوړېدو وروسته حضرت محمد (ص) او د مکې مهاجرین مدینې ته ولاړل، په داسې حال کې چې د انصارو او مدینې له خوا یې هرکلی وشو.

د یثرب او شاوخوا سیمو ټولو مسلمانو قبایلو د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د هرکلي په ترڅ کې له هغه څخه وغوښتل چې د هغوی کورونوکې میشت شي، خو حضرت محمد (ص) د خپلو طریقو او دودونو د منني په څرګندولو سره، د اوسېدو انتخاب، خدای ته پرېښود.

ستور(اوښ) یې د ابو ایوب انصاری کور ته نږدې کېناست او حضرت محمد (ص) الته ځای پر ځای او د لاندې منځپانګې سره یې دعا وکړه:

"رَبِّي عَنْزَلَ مِنْزَلَهُ مُبَارَكًا، وَاَنتَ خَيرُ المُنزلِينَ"

ای زما ربه!

د هغه کور ته برکت واچوه او ته تر ټولو غوره برکت اچونکی یې.

د جومات د لومړی ودانۍ جوړول:

حضرت محمد (ص) له سهیل او سهل، او د بنونجار له قبیلې وغوښتل چې موربد واخلي ترڅو الته خپل کور او جومات جوړ کړي.

د باوري منابعو له مخې، مورخین په دې موافق دي چې د جومات په لومړی جوړونه کې حضرت محمد (ص) د مهاجرینو او انصارو له نورو سترو صحابه کرامو سره یوځای جوړ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

د عبدالله بن عمر رضي الله عنهما له روایت سره چې په صحیح کې محمد بخاري تصریح کړی دی، بیهقي په دې اړه ځانګړې اشاره کوي:

د رسول الله د جومات دېوالونه او بنسټونه یې له خښتو وو، چت یې د ونو په ښاخونو پوښل شوی او ستنې یې د کجورو ډډونه وې.

د الاقشري له قوله، د عبدالله عمر د قول پر بنسټ، د جومات ودانۍ په هغه وخت کې درې دروازې درلودې:

- د جومات په سویلي (جنوبي) دېوال کې یوه دروازه،
- د لوېدیځ دېوال په شمال کې د "اتکا" په نامه دروازه، چې د باب الرحمه په نوم یادېږي
- او دریمه دروازه د اوسني جبریل دروازه ده، دا د جومات د ختیځ دیوال په مینځ کې شتون(موقعیت) لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نبوي جومات لمړنی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

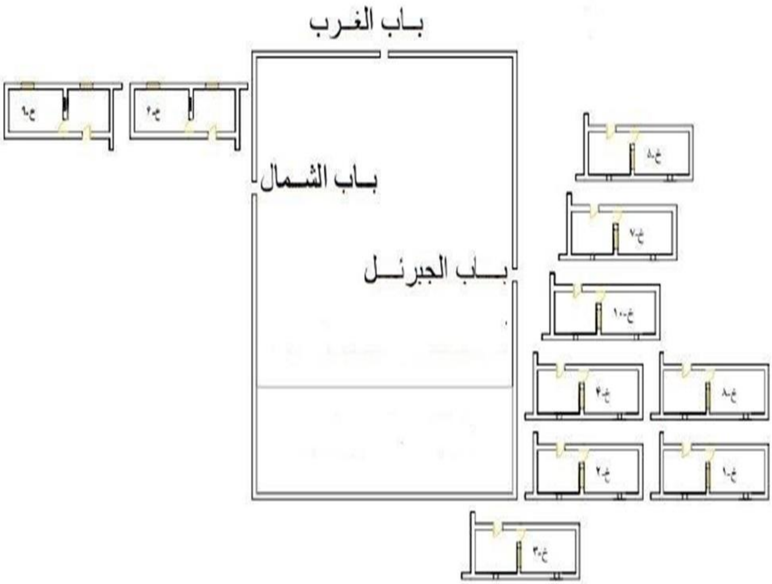

د نبوي جومات لمړني لوی پلان، انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د نبوي جومات انځور، وروسته له لوېدو (انکشاف) څخه

د نبوي جومات اوسنی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د نبوي جومات اوسنی انځور

د نبوي جومات اوسنی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

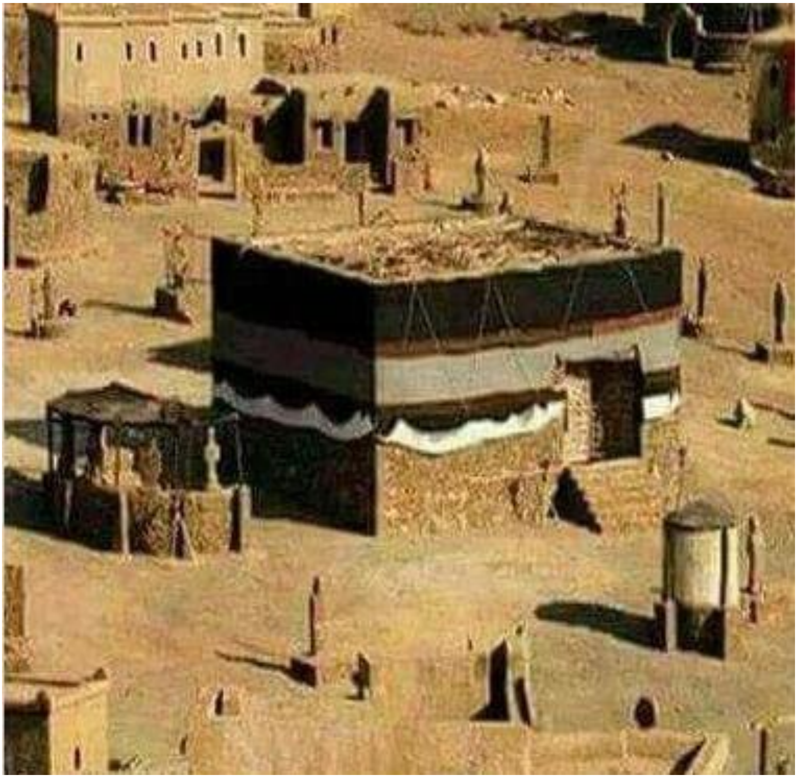

د مکې مکرمې (معظمې) پخوانی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

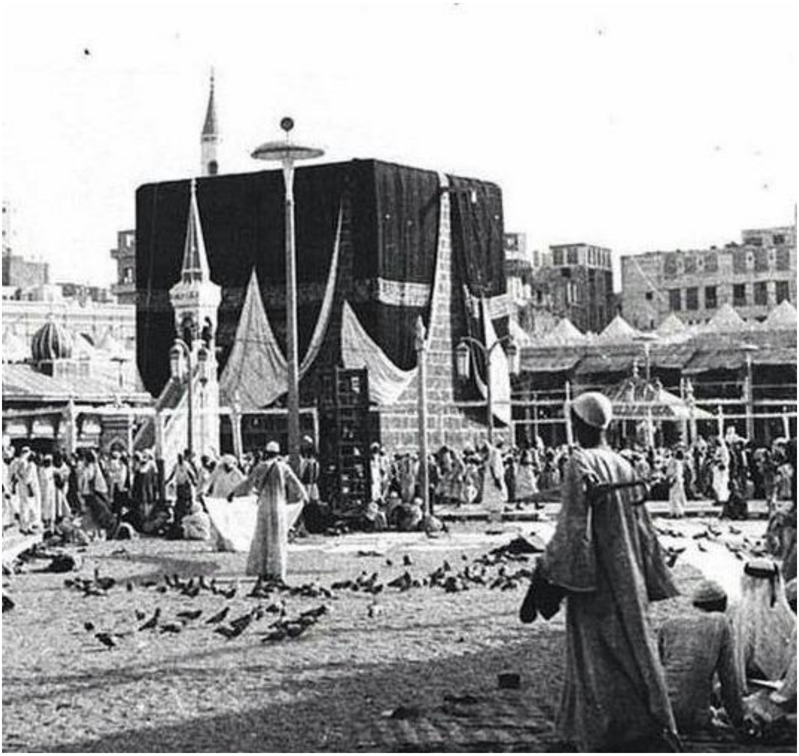

د مکي مکرمي (معظمي) پخوانی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مکې مکرمې (معظمې) اوسنی انځور

د مکېمکرمې (معظمې) اوسنی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نړۍ جوماتونو ته لنډه کتنه او انځورونه

جومات، هر کور یا په اسلام کې د لمانځه خلاص ځای، د مسجد عربي کلمه خدای ته د "سجدې ځای" مانا (معنی) لري او ورته کلمه په دري (فارسي)، اردو او ترکي ژبو کې، کارول کیږي او د جوماتونو دوې اصلي ډولونه توپیر کېدی شي:

جامع جومات، یا "اجتماعي جومات"، یوه لوی حکومت (دولت) تر کنټرول لاندې جومات چې، د ټولنې عبادت مرکز او د جمعې د لمانځه ځای دی؛ او کوچني جوماتونه په شخصي توګه په ټولنه کې د مختلفو ډلو له خوا پرمخ وړل کیږي.

لومړني جوماتونه د پیغمبرحضرت محمد صلی الله علیه وسلم د عبادت ځای و.

- په مدینې کې د هغه د کور انګړ ته جوړ شوي وو - او په ساده ډول د ځمکې د سپیڅلي په توګه په نښه شوي، که څه هم په دې ډول جومات کې ډیری معماري بدلونونه شوي، ودانۍ په اصل کې یوه خلاص ځای پاتې دی، په عمومي توګه پوښل (چت) شوی، چې محراب او منبر لري، کله ناکله یوه منار ورسره تړل کیږي.

محراب چې د امام له پاره د لمانځه د ادا کولو ځانګړې شوې نیمه دائره لرونکی ځای دی، قبلې ته اشاره کوي، یعنی د مکې لوري ته.

منبر، د قدمونو په سر کې څوکۍ چې د محراب په ښي خوا کې ایښودل کیږي، د خطیب (واعظ) له خوا د منبر په توګه کارول کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د اسلام په لومړیو وختونو کې واکمنانو خپلې ویناوې له منبر څخه کوې، ځینې وختونه د محراب سره نږدې یوه مقصوره، یو بکس یا د لرګیو پرده هم شتون لري، چې په اصل کې د وژونکو (قربانګاه) څخه د عبادت کونکي حاکم ساتلو له پاره ډیزاین شوی.

ختېکي یا غالۍ د جومات په پوړ پوښلي، چېرې چې د لمونځ (د لمانځه) د قطارونو له خوا ترسره کېږي، څوک چې د امام تر لارښوونې لاندې رکوع او سجده کوي.

د نوي جومات انځور په سعودي عربستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د نوي جومات انځور په جدې (سعودي عربستان) کي

د سمارا يا سمراء جومات او منار انځور په عراق کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د سمارا یا سمراء جومات او منار انځور په عراق کې

د الندا جومات په بغداد ـ عراق هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د صدیقه فاتمه زهرا جومات انځور په کویټ هېواد کې

د عبدالقادر جومات انځور په الجزایر هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

آبي (آسماني) رنګ جومات انځور په ايريوان ـ ارمنستان هېواد کې

په ډهلي (هندوستان) کې د يوه تاريخي جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په ډهلي (هندوستان) کې د يوه تاريخي جامع جومات انځور

د مکه جومات انځور په حيدر آباد ـ هند هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

په قاهرې(مصر) کې د يوه جامع جومات انځور

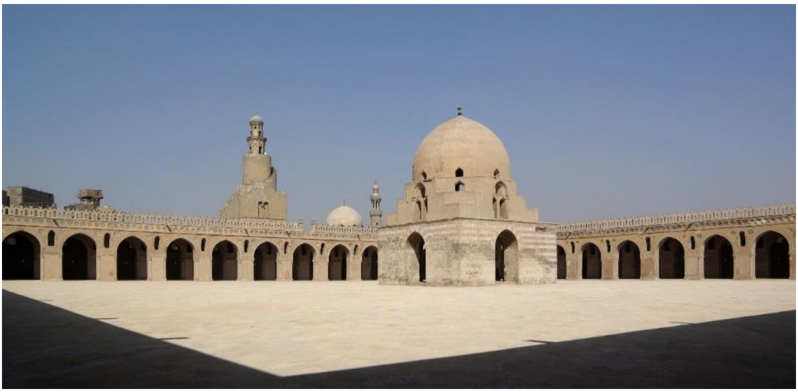

په قاهرې(مصر) کې د يوه جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

په مصر هېواد کې د الازهر جامع جومات انځور

په مصر هېواد کې د الازهر جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په قاهرې (مصر هېواد) کې د جامع جومات انځور

د محمد علی پاشا جومات په قاهره ـ مصر هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د ابو درویش جومات انځور په جوردان - عمان هېواد کې

د احمد قادروف جومات انځور په ګروزني- چچېنیا کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د رایا جومات انځور په تنجونګ پینانګ - اندونیزیا هېواد کې

د لوی (بزرګ) جومات انځور په کسیننګ - چین هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوولون جومات او اسلامی مرکز په هنګ کانګ ـ چین هیواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د هوهوت لوی جومات په اننر منګولیا ـ چین هېواد کې

د هوی جومات انځور به ننګسیه ـ چین هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توکيو جومات انځور په توکيو- جاپان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د لید جامع جومات انځور په شکودېر- البانیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د سنت بتربورګ جومات انځور په سنت بتربورګ (لیننګراد) ښار - فدراتیفي روسي هېواد کې

په روسي کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په روسې کې د جامع جومات انځور

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په سمرکند(سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره
....

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

د امام جومات په اصفهان ـ ایران هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په تونس هېواد کې د جامع جومات انځور

په تونس هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په الجزایر هېواد کې د جامع جومات انځور

په الجزایر هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په کویټ هېواد کې د جامع جومات انځور

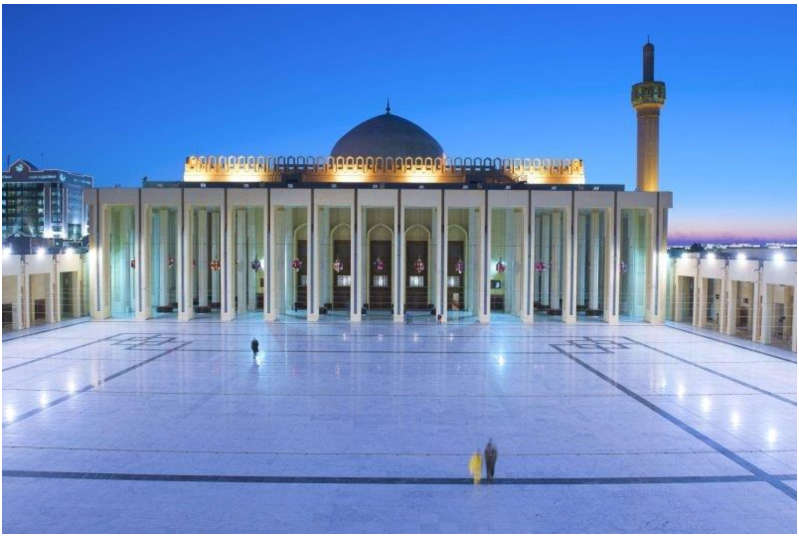

په کویټ هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د الفاتېح لوی جومات په ماناما ـ بحرین هېواد کې

د الفاتېح لوی جومات په ماناما ـ بحرین هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بحرین هېواد کې د جامع جومات انځور

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

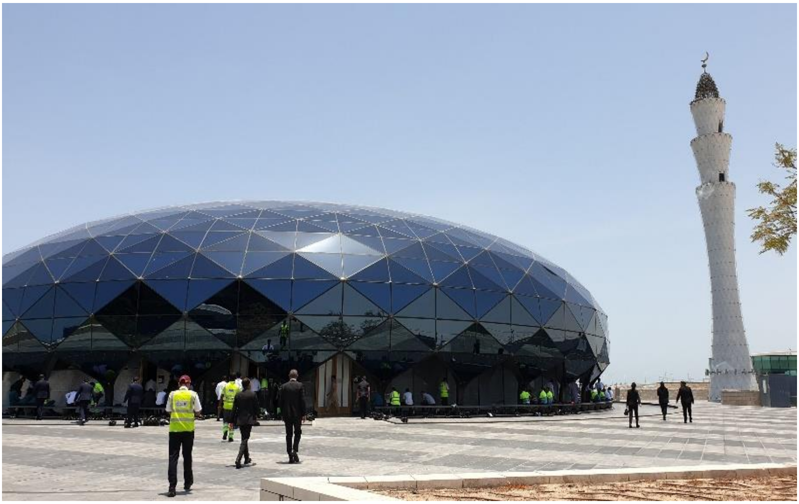

د دوحې هوايي ډګر (په قطر هېواد) کې د جامع جومات انځور

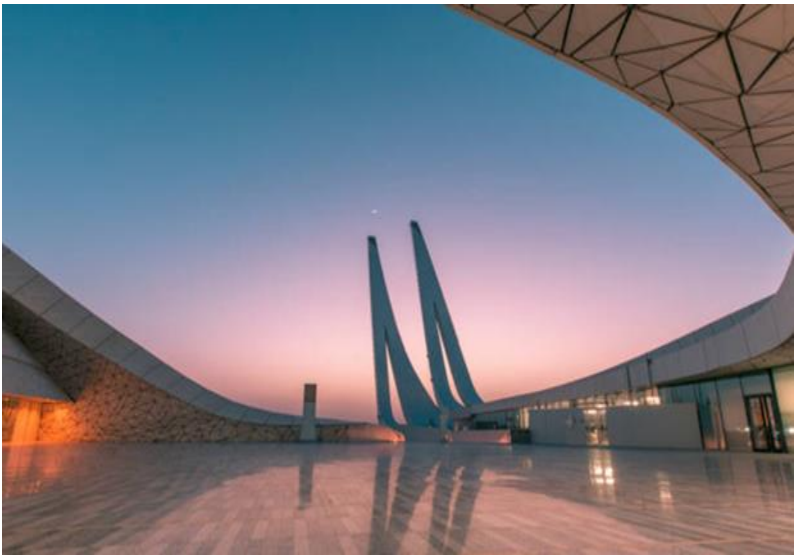

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

فیصل جومات / په اسلام آباد ـ پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

فیصل جومات / په اسلام آباد ـ پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د بادشاهی جومات په لاهور ـ پاکستان هېواد کې

د بادشاهی جومات په لاهور ـ پاکستان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د وزیر خان جومات په لاهور ـ پاکستان هېواد کې

په پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

په پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د گرین لند جومات په برهنگام ـ انگلستان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې پاریس لوی جومات، په پاریس ـ فرانسې هېواد کې

د سلطان قابوس لوی جومات په موسکات ـ عمان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په ترکي هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د سبانجی مرکز جومات په ادانه ـ ترکې هېواد کې

د سلطان احمد جومات په استانبول ـ ترکې هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

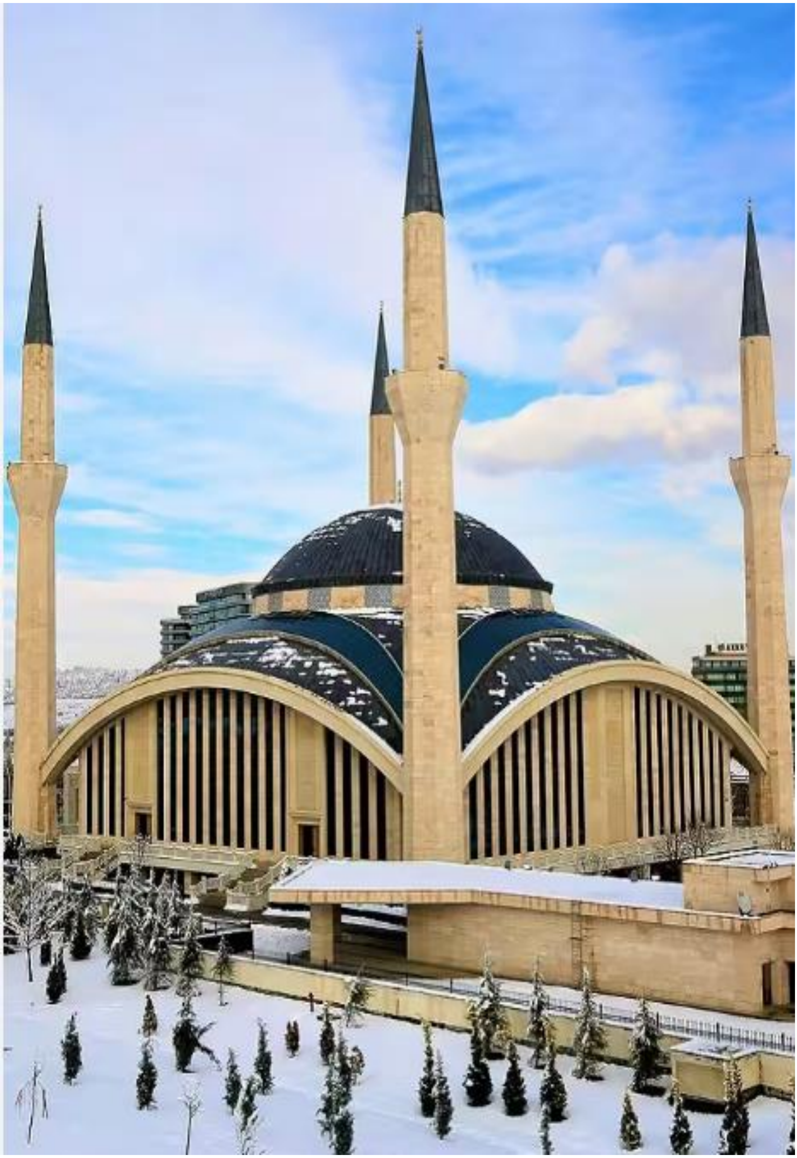

په ترکي هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د الصالح جومات په ثنا ـ يمن هېواد کې

د جوميره لوی جومات په دوبی ـ متحده اماراتو هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شيخ زاهد) د جامع جومات انځور

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شيخ زاهد) د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شیخ زاهد) د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو تو‌پیر، د نن سره

....

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شیخ زاهد) د جامع جومات انځور

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شیخ زاهد) د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شیخ زاهد) د جامع جومات انځور

د کولین جومات انځور په جرمني هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د کولین جومات انځور په جرمني هېواد کې

د نور آستانه جومات په آستانه ـ قزاقزستان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د جامیه جومات په ناپیروبي ـ کېنیا هېواد کې

د کرېستال جومات په تېرېنګانو- مالیزیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د کرېستال جومات په تېرېنګانو ـ مالیزیا هېواد کې

د بهاجنګ کوچنګ جومات په سره واک ـ مالیزیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د پوترا جومات په پوتراجایا ـ مالیزیا هېواد کې

د حسن ۲ جومات په کسابلانکا ـ مراکش هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د حسن ۲ جومات په کسابلانکا ـ مراکش هېواد کې

د ابوجا ملی جومات په ابوجا ـ نایجریا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د سلطان حاجی حسنال بولکیح جومات په کوتاباتو ښار- فلیپین هېواد کې

د احمدیيا انجومان اشاات اسلام جومات په پرامریبو – سورینامو هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د جامع الافر جومات په کولمبو ـ سیریلانکا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د راک گنبد په زوړ ښار - جوریسلیم کې

د دمشق لوی جومات په دمشق - سوریې هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د دمشق لوی جومات په دمشق ـ سوريې هېواد کې

د اوماېيد جومات په دمشق ـ سورې هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د سیول سنترال (مرکزی) جومات په سیول - جنوبی کوریا هیواد کې

د لارابانګا جومات په غنا هیواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د جامیا، نایروبی جومات په کنیا هېواد کې

د اعظم دیجن جومات په مالي هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د اعظم ديجن جومات په مالي هيواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

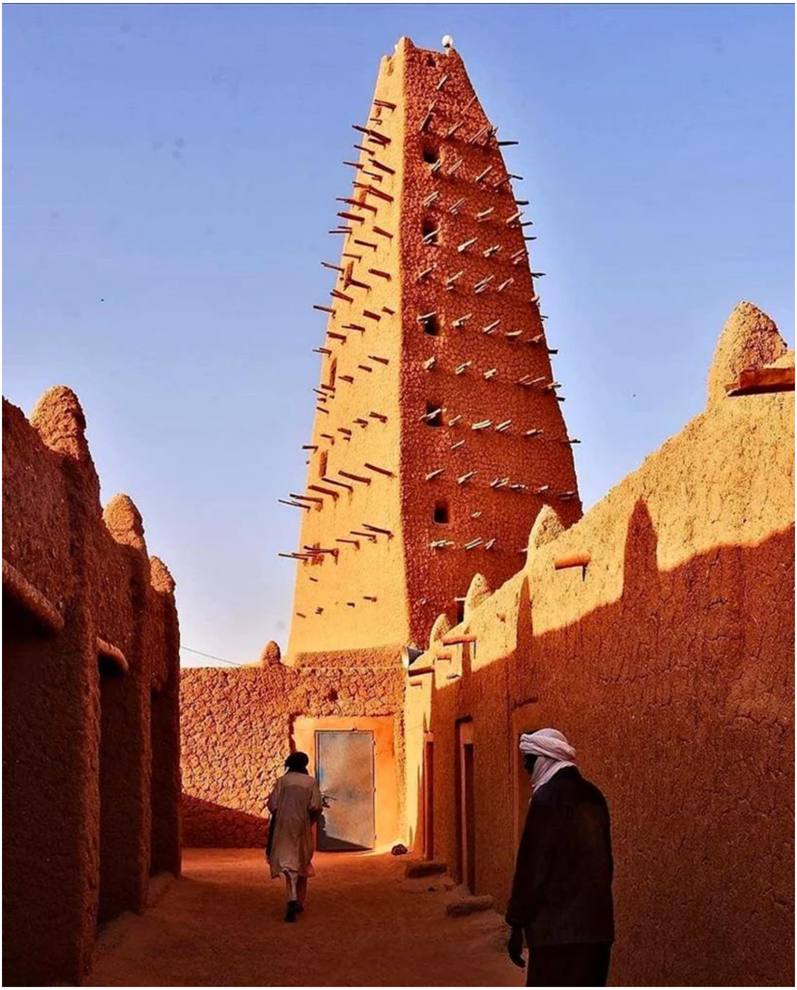

د اعظم دیجن جومات په مالي هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابوجا مرکزی جومات په نیجریه هېواد کې

د تیوان جامع جومات په سینیګال (سنګال) هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د ام درمان، النیلین جومات په سودان هېواد کې

د ماریی په نامه د افغانانو لمړنی جومات په آسترلیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو بروکن هېل جومات په بروکن هېل ښار - آسترليا هېواد کې

د افغانانو اديلايت جومات په اديلايت ښار ـ آسترليا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو ادیلایت جومات په ادیلایت ښار ـ آسترلیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

د افغانانو ادیلایت جومات په ادیلایت ښار- آسترلیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

په استرليا کې د يوه جومات انځور

د سن شاين جومات په ويکتوريا ـ آسترليا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د سلطان عمر السیف الدین جومات په بندر سیری بیګوان - بروني هیواد کې

د سلطان عمر السیف الدین جومات په بندر سیری بیګوان - بروني هیواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د بایتون نور جومات په البیرتا ـ کانادا هېواد کې

په تاجکستان کې د یوه جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په مالیزیا کې د یوه جومات انځور

د ۹۹ گنبدونو جومات انځور په اندونیزیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۹۹ گنبدونو جومات انځور په اندونیزیا هېواد کې

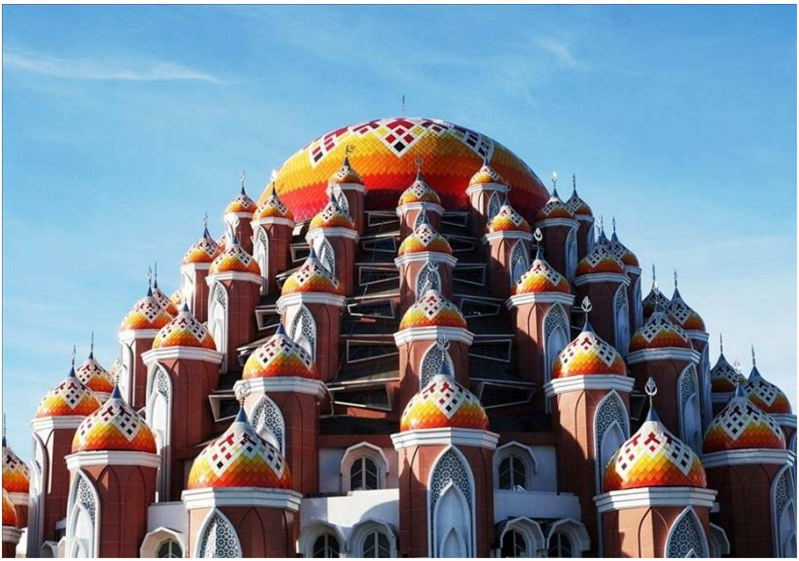

د ۹۹ گنبدونو جومات انځور په اندونیزیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په ترکمنستان هېواد کې د یوه جومات انځور

د حضرت عمر (رض) جومات انځور په ترکمنستان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان پخواني جوماتونه

که چېرې مونږ د هېواد پخوانی جوماتونه په ځیر(دقت) سره وګور، په هغو عمومی دروازه (ننوتل) انګړ کوم چې د وانیو سره بند (احاطه) شوی دی تر سترګو کیږی.

د ننوتو په وخت کې مو سترګې د جومات په اصلی ودانۍ لګیږی او مونږ دې ته اړ باسي چې ژر تر ژره جومات ته ننوځو او د خدای په عبادت او ستاینې پیل کړو.

د جوماتونو ودانی لوی ور لری، کوم چې په دواړو خواوو یې ښکلي منارې لیدل کیږي.

د ودانی ور لیندۍ تر نورو لیندیو خورا اوچته او د لری واټن نه، په سترګو کیږی او مونږ ته لارښوونه کوي، چې دا لوی او یا د ننوتلو، لاره ده.

نورې لیندي د ور د لویې لیندۍ په شان نه دی، بلکی خورا ټیټې او یا په لوړوالي کې کښته دي.

د ودانیو دېوالونه په خورا ښکلو کاشیو(موزایکو) پوښل شوی او منظم (ترتیب) او ښکلي سینګار لری.

په ډیری موزایکو کې د قرانکریم آیتونه هم په سترګو کیږي، همدا راز د موزایکو رنګونه خورا ښکلي او ډېری یې آبی رنګ لورونکی دي.

ځیني جوماتونه خورا تاریخي او تر سلو کلونو ډېر عمر لرونکی دی او داسې ښکاري چې څو ځله بیا رغول شوي او یا څه نا څه ترمیم شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د مساجدو په انګړ کې ونې، ښنه بوټې، ګلونه نه په سترګو کیږي، د د ې موضوع نه داسې ښکاري چې پخوانیو معمارانو نه غوښتل چې د عبادت کوونکو پام هغو ته واړوي، بلکه هغوی تل زیار باسه ترڅو عبادت کونکي د ودانیو لوی والي (عظمت) وګوری او هر څومره ژر چې کولای شي، د خدای کور ته د ننه او خدای پر عبادت پیل کړي.

د جوماتونو د انګړ په غولي (فرش) کې ډېری (اکثرآ) د هېواد مرمر ډبرې کارول شوی دي، خو په ځینو جوماتونو کې تراسو او کاشی هم په سترګو کیږي.

دا جوماتونه په سېمټریک اصولو(یعنی د مرکز نه په دواړو خواوو په یوې اندازی) ودانی جوړې شوي کومې چې د خدای په پیدایښت (خلقت) ژوندیو موجوداتو کې هم تر سترګو او له هغه نه یې الهام اخیستی وي.

پخواني معماران پوهېدل چې ونې غټېږی (لوېږی) بیا وروسته د ودانیو مخه نیسي، کوم چې باید د هغه ښایست له ورایه (له لرې) ولیدل شي او خلک د هماغه ځایه یا له ورایه د خپل ورځني سوچونه پریږدي او د خپل خدای په سوچ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د هرات و لایت جامع جومات انځور

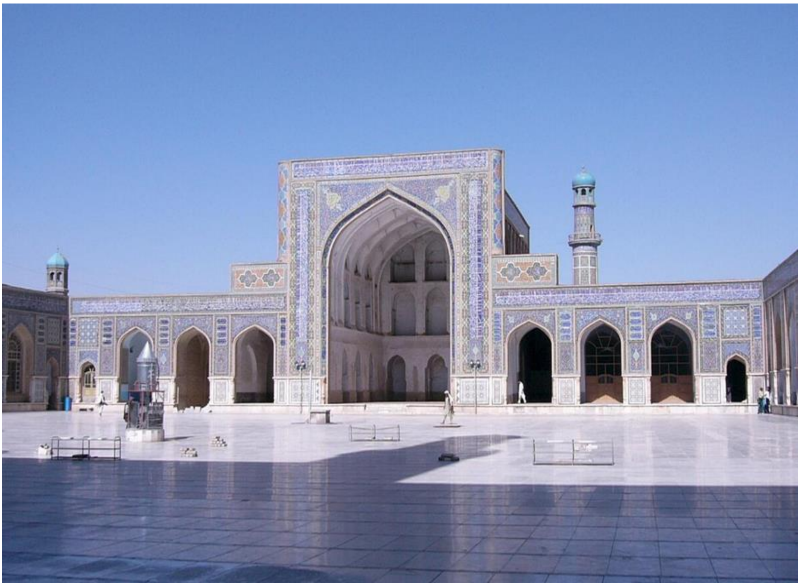

د هرات و لایت جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د روضې جومات انځور په مزار شريف ښار کې

د روضې جومات انځور په مزار شريف ښار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت زید بن ثابت جومات انځور/ د کابل ښار څلورمې حوزي ته څېرمه د مارکيت (څلورمې حوزې) په څلورلاري کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت زید بن ثابت جومات انځور/ د کابل ښار څلورمې حوزي ته څېرمه د مارکیت (څلورمې حوزې) په څلورلاري کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان پخواني جوماتونه او د هغه په انګړونو کې د ونو او بوټو کارونه

دا یوه بله او نوې ستونزه ده چې د ځینو پخوانیو جوماتونو په غولي (فرش) کې نوې مفکورې پلې شوې او جوماتونه یې پارکونو او یا تاریخي مقبرو ته ورته کړي دي.

د جوماتونو په انګړ کې یې حوضونه جوړ کړي، ونې کېنولی، ګلانو بوټي یې ایخښي، سبزې او چمنونو کرلي او هغه یې د تاج محل مانۍ چې په هند هېواد، اوتار پرادش ایالت، آګره یا آګرا ښار کې شتون لري ورته کړي دي، د جوماتو دروازی بندی او یواځې د کومې جنازې لمونځ په کې اداکیږی او بس.

د عید ګاه جامع جومات انځور، وروسته له بیا رغونې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغا نستان نوي جوماتونه

د هېواد په نويو جوماتونو کې د ونو، بوټو او ګلانو کارونه هم په ډیزاین او هم د سیمي له خلکو له خوا، خورا رواج شوې او هر څوک کوښښ کوی چې په خپلو جوماتونو کې ډېرې ونې، بوټي او ګلان وکاروي، او دا کار د دوی له پاره په یوې سیالۍ اوښتې (بدله شوې) ده.

که چېری مونږ په دې اړه دینی علماوو نه پوښتنه وکړو، هغوی په دې هکله وایی چې:
دا کار مکروه ده.
د دې له پاره چې د لوستونکو قناعت حاصل شي، ښه به وي چې ونو، بوټو او ګلانو په کرني، ګټو او زیانونو سره له منطق او خپل لید په هکله رڼا واچوو او بیا اړینه لاندی یوځای (ضمیمه) شوې فتوا هم ولولو.

د حاجي عبدالرحمن جامع جومات انځور، په زرنګار پارک کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د ملا محمد عمر (رح) جامع جومات انځور ،د وزیر اکبر خان دغونډۍ د پاسه

د خالد بن ولید جامع جومات انځور، په تایمنۍ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور، په درېيم مکروريانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په دریېیم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېیم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درپیم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په دربیم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درپیم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات د لوحې انځور/ په دربیم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات د لوحې انځور/ په دربیم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېیم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

استفتاء

جناب محترم مفتي صاحب

السلام عليكم ورحمت الله وبركاته

څه وايي علماء كرام او مفتيان عظام دشرع متين په دې مسئله کې چې آيا په مسجد کې د ونو کرل جائز دي او که نه؟

اجركم على الله

مستفتي: انجينيرحشمت خان كابل

الجواب باسم ملهم الصواب

د ونو کرل په مسجد کې د احنافو علماء كرام وايي ونې کرل په مسجد کې په لاندې څو وجو باندې جائز دي

١) د عامو خلکو د سيوري لپاره وي
٢) په مونځ کوونکو باندې مسجد نه تنگوي
٣) د صفونو په مينځ کې فاصله هم نه راولي
٤) د مسجد ځمکه نمناکه وي
٥) مشابهت يي د يهودو له عبادتگاه سره نه راځي

په پورتنيو يادو صورتونو کې د ونو کرل جائز دي

او که لاندې څو وجې موجود شي بيا د ونو کرل په مسجد کې جائز نه دي

١) که په مونځ کوونکو باندې مسجد تنگوي
٢) د صفونو په مينځ کې فاصله راولي
٣) د شخصي گټو لپاره وي
٤) مشابهت يي د يهودو له عبادتگاه سره راځي بيا په مسجد کې ونې کرل جائز نه دي دا مسئله يي په الموسوعة الفقهية کې په داسې عبارت سره بيان کړې ده:

وَقَال الْحَنَفِيَّةُ: إِنْ كَانَ لِنَفْعِ النَّاسِ بِظِلِّهِ، وَلاَ يُضَيِّقُ عَلَى النَّاسِ، وَلاَ يُفَرِّقُ الصُّفُوفَ، لاَ بَأْسَ بِهِ، وَإِنْ كَانَ لِنَفْعِ نَفْسِهِ بِوَرَقَةٍ أَوْ ثَمَرَةٍ، أَوْ يُفَرِّقُ الصُّفُوفَ، أَوْ كَانَ فِي مَوْضِعٍ تَقَعُ بِهِ الْمُشَابَهَةُ بَيْنَ الْبِيعَةِ وَالْمَسْجِدِ، يُكْرَهُ. الموسوعة الفقهية الكويتيةج ٣١ص١٧٨

دا مسئله حضرت علامه ابن عابدين، محمد أمين بن عمر بن عبد العزيز عابدين الدمشقي الحنفي (المتوفى: ١٢٥٢هـ)په رد المحتار على الدر المختار کې هم بيان کړې ده عبارت يي داسې ده:

قَالَ فِي الْخُلَاصَةِ: غَرْسُ الْأَشْجَارِ فِي الْمَسْجِدِ لَا بَأْسَ بِهِ إذَا كَانَ فِيهِ نَفْعٌ لِلْمَسْجِدِ، بِأَنْ كَانَ الْمَسْجِدُ ذَا نَزٍّ وَالْأُسْطُوَانَاتُ لَا تَسْتَقِرُّ بِدُونِهَا وَبِدُونِ هَذَا لَا يَجُوزُ. اهـ. وَفِي الْهِنْدِيَّةِ عَنْ الْغَرَائِبِ: إنْ كَانَ لِنَفْعِ النَّاسِ بِظِلِّهِ، وَلَا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يُضَيِّقُ عَلَى النَّاسِ، وَلَا يُفَرِّقُ الصُّفُوفَ لَا بَأْسَ بِهِ، وَإِنْ كَانَ لِنَفْعِ نَفْسِهِ بِوَرَقِهِ أَوْ ثَمَرِهِ أَوْ يُفَرِّقُ الصُّفُوفَ، أَوْ كَانَ فِي مَوْضِعٍ تَقَعُ بِهِ الْمُشَابَهَةُ بَيْنَ الْبِيعَةِ وَالْمَسْجِدِ يُكْرَهُ. اهـ.
هَذَا، وَقَدْ رَأَيْت رِسَالَةً لِلْعَلَّامَةِ ابْنِ أَمِيرِ حَاجٍّ بِخَطِّهِ مُتَعَلِّقَةً بِغِرَاسِ الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى رَدَّ فِيهَا عَلَى مَنْ أَفْتَى بِجَوَازِهِ فِيهِ، أَخْذًا مِنْ قَوْلِهِمْ: لَوْ غَرَسَ شَجَرَةً لِلْمَسْجِدِ فَثَمَرَتُهَا لِلْمَسْجِدِ، فَرَدَّ عَلَيْهِ بِأَنَّهُ لَا يَلْزَمُ مِنْ ذَلِكَ حِلُّ الْغَرْسِ إلَّا لِلْعُذْرِ الْمَذْكُورِ لِأَنَّ فِيهِ شَغْلَ مَا أُعِدَّ لِلصَّلَاةِ وَنَحْوِهَا، وَإِنْ كَانَ الْمَسْجِدُ وَاسِعًا أَوْ كَانَ فِي الْغَرْسِ نَفْعٌ بِثَمَرَتِهِ، وَإِلَّا لَزِمَ إيجَارُ قِطْعَةٍ مِنْهُ، وَلَا يَجُوزُ إبْقَاؤُهُ أَيْضًا، لِقَوْلِهِ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - «لَيْسَ لِعِرْقٍ ظَالِمٍ حَقٌّ» لِأَنَّ الظُّلْمَ وَضْعُ الشَّيْءِ فِي غَيْرِ مَحَلِّهِ، وَهَذَا كَذَلِكَ إلَخْ مَا أَطَالَ بِهِ.رد المحتار على الدر المختار ج۱ص۱٦۱/الناشر: دار الفكر-بيروت/الطبعة: الثانية، ۱٤۱۲هـ

دا مسئله حضرت علامه كمال الدين محمد بن عبد الواحد السيواسي المعروف بابن الهمام (المتوفى: ٨٦١هـ) فتح القديركې داسې بيان كړې ده چې عبارت يې داسې ده : وَلَا يَجُوزُ غَرْسُ الْأَشْجَارِ فِيهِ إلَّا إنْ كَانَ ذَا نَزٍّ وَالْأُسْطُوَانَاتُ لَا تَسْتَقِرُّ بِهِ فَيَجُوزُ لِتَشْرَبَ ذَلِكَ الْمَاءَ فَيَحْصُلَ بِهَا النَّفْعُ/فتح القدير ج۱ص۴۲۱/الناشر: دار الفكر/الطبعة: بدون طبعة وبدون تاريخ

په الموسوعة الفقهية كې په بل ځاى كې وايي: غَرْسُ الشَّجَرِ فِي الْمَسْجِدِ وَالزَّرْعُ فِيهِ وَحَفْرُ بِئْرٍ فِيهِ :ذَهَبَ الْحَنَفِيَّةُ إِلَى أَنَّهُ لاَ يَجُوزُ غَرْسُ الأَشْجَارِ فِي الْمَسْجِدِ إِلاَّ إِذَا كَانَ ذَا نَزٍّ، وَالأُسْطُوَانَاتُ لاَ تَسْتَقِرُّ بِهِ، فَيَجُوزُ لِتَشْرَبَ ذَلِكَ الْمَاءَ فَيَحْصُل بِهَا النَّفْعُ..... وَقَال الرَّافِعِيُّ فِي كِتَابِ الْوَقْفِ: وَلاَ يَنْبَغِي أَنْ يَغْرِسَ فِي الْمَسْجِدِ شَجَرٌ لأَنَّهُ يَمْنَعُ الْمُصَلِّينَ، قَال فِي الرَّوْضَةِ فِي بَابِ السَّجَدَاتِ: فَإِنْ غُرِسَ قَلَعَهُ الإِمَامُ، وَقَال الْقَاضِي حُسَيْنٌ فِي تَعْلِيقِهِ فِي الصَّلاَةِ: لاَ يَجُوزُ الْغَرْسُ فِي الْمَسْجِدِ وَلاَ الْحَفْرُ فِيهِ؛ لأَنَّ ذَلِكَ مِمَّا يَشْغَل الْمُصَلِّيَ. الموسوعة الفقهية الكويتية ج۳۷ص۲۲٦

الجواب صحيح

مفتي :ضياألرحمن فاروقي الحنفي

۱٤۰۲/۱۲/۷هـش

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د ونو، بوټو او ګلانو کرنې ګټې او زیانونه، په جوماتونو کې

الف. ګټې:

۱. ونې، بوټي او ګلان د اکسیجن تولید سرچینه ده او کولای شی کاربن دای اکساید جذب او آکسیجن تولید کړي.

۲. ونې، بوټي او ګلان د ښایست او ښکلا سبب ګرځي.

۳. ونې، بوټي او ګلان سیوری رامنځ ته کوی، خلک کولای شي ترې ګټه پورته کړي.

ب. نقصان (ضرر):

۱. په پخوانیو جوماتونو کې ونې نه وې او نبوی جومات کې هم کوم وخت چې ځمکه د جومات جوړولو د پار واخیستل شوه په هغې ځمکه کې کندې(چقري)، د خرما ونې او قبرونه وو.
د حضرت محمد (ص) په لارښونه کندې ډکې، قبرونه لرې او د خرما ونې پرېکي شوې.

۲. جومات د خدای کور او مسلمانان کوښښ کوي چې دا ودانۍ تر نورو ښکلې، اوچته او هرې خوا نه، د لید وړ وي.

۳. ونې کولای شی د جوماتونو لید ته زیان(نقصان) ورسوي او جومات د خلکو د لید نه پټ کړي د نموني په توګه دي پورتني انځورونه (د حضرت نعمان بن ثابت جومات په درېیم مکرویانو کې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

په ځیر سره وکتل شي، نو په ستونځو سره به د جومات موقعیت پیدا شي.

۴. د ونو د لوی والي په وخت کې سیمې خلک دې ته اړ کیږي چې اضافي لوحې د سړکونو تر غاړې او هم د سړک په منځ کې بندې کړي، دا لوحې د څو ورځو له پاره وي او وروسته د بادونو د لګید، لمر وړانګو، بارانو او واورو په وریدو سره له منځه ځي، چې دا کار د یوې خوا بې ځایه مصرف او له بلې خوا د جومات په شتون کې خبرې پیدا کوي.

۵. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته هڅوي تر څو د جومات ته د ننوتو مخکې شاو او خوا وګرځې او انځورونه واخلي.

۶. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته هڅوی چې جومات ودانی ته وروسته لاړ او ځینې کسانو ته دا زمینه مساعده تر څو د ونو لاندې خوب، کیني، غیبت وکړی او حتی تر دې پوري چې د لهو ګیم په موبایل (غوږکي) کې و وهي.

۷. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی تر څو په جوماتونو کې د اوبو مصرف ډیر او په وچکالی کې، ونډه واخلي.

۸. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلکو لید د جومات ودانی نه لرې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

۹. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې د خدای ذکر موده لنډوي او خلک وروسته د ونو، بوټو او ګلانو ليدو نه ودانۍ ته ننوځي.

۱۰. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې د جومات ودانۍ په جذابيت (کشش) او ليد کې منفي اغېزې کوي.

۱۱. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی تر څو هغه هره ورځ او يا هم په ورځ کې دوې ځله پاک او جاړو کړي.

۱۲. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی تر څو د الوتونکو ننداره او غږ واوري.

۱۳. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسي تر څو راز، راز سرې (پارو) ا ستعمال کړي، چې ځينې يې ډير بد بوی هم لري.

۱۴. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی چې يوه کس د بنوال په توګه مقرر او هغه ته تنخوا ورکړي د اوبو پمپ، پلاستيکي پايپونه او نور اړين وسايل واخلي.

۱۵. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی چې د وسايلو ساتنې د پاره يوه اضافي او جلا کوټه جوړه کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

۱۶. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی تر څو د بڼوال د اوسېدو له پاره هم، خونه جوړه کړي.

۱۷. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی چې خپل اوزګار وخت الته تېر کړي.

۱۸. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک د غیر ضروری او غیبت خبرو ته لاره اواره کوي.

۱۹. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې طبعي رڼا کموی (لږوی) اوتیاره کوي.

۲۰. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې د لمر مخه نیسي، کوم چې د وخت پېژندني او د جومات فرش، توشکو او نورو شیانو د لمر ورکولو له پاره، کار اخیستل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

سرچینه:

۱.
%۸AC%D%۸D%۳B%۸D%۸۵%۹https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
۸A%۸D%۸A%۸D%۸۲%۹AF_%D

۲. ځیني انځورونه د ګوګل له سایټ څخه.

۳. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. (میاشت سلواغه - کال ۱۴۰۲)، د اسلامي معماری پیل، د لاجواب مطبعه، کابل، افغانستان.

٤. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. معماری افغانستان، سال ۱۳۹۳ خورشیدی، انتشارات لاجورد، کارته سخی روبروی دروازه فاکولته انجینری کابل.

۵. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. (میاشت لړم - کال ۱۴۰۳)، په اسلامی نظام کې ودانیز پر مختګ، د کیهان مطبعه، اوایې (هوایې) ډګر واټ، کابل، افغانستان.

۶. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. موډرنه (ماډرنه) جوماتونه (پخوا او نن)، (میاشت زمری - کال ۱۴۰۱) د کیهان مطبعه، اوایې (هوایې) ډګر واټ، کابل، افغانستان.

۷. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. اطلاعات، اصول و قواعد طراحې (بخش مساجد)، (ماه میزان - سال ۱۴۰۱ خورشیدی)، مطبعه لاجواب، کابل، افغانستان.

۸. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. بنیانگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا (ماه عقرب - سال ۱۴۰۰ خورشیدی)، مطبعه کیهان ، جاده میدان هوایی، کابل، افغانستان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د چاپ شویو کتابونو لیست

۱. معماری افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلایې
(برای اساتید انستیتوت های تخنیکې و ساختمانی افغانستان)
٤. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
٥. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
٦. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهرو)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندی اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه / دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
۱٤. فرار از کشور- با تصاویر مستند
۱٥. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
۱٦. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۹. منار جام – الهامی برای قطب منار
۲۰. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد سوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۲۱. جام یا کلیان (کلان)
۲۲. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
۲۳. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
۲٤. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
۲۵. چېر ته چې قانون نه شته (ګډوډي د افغانستان په معمارۍ کې)
۲٦. مډرنه جوما تونه ,, پخوا او نن ،،
۲۷. هله جور کو (نی پخسه – مقاوم زلزله)
۲۸. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
۲۹. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
۳۰. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
۳۱. هنر و پیشه حکاکي - زرگری در مرادخانی
۳۲. هیچ (چهل داستان واقعی)
۳۳. معماری اصیل شهر کابل
(تشریح مورخ ۱۷ ماه میزان سال ۱۴۰۱ پوهنتون پولی تخنیک کابل)
۳٤. ۴۰- چهل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

۳۵. مجنون او ګلچېن (پښتو ناول)
۳۶. در جستجو (ناول به زبان دری)
۳۷. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
۳۸. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم (جلد اول)
۳۹. برف ها آب میشود
۴۰. رسم و تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد سوم
۴۱. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
۴۲. بوډا ښکاري (پښتو ناول)
۴۳. د اسلامي معمارۍ پیل
۴۴. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
۴۵. حیوانات شوخ (ناول به زبان دری)
۴۶. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم (جلد دوم)
۴۷. د شپېلۍ مینه (مه ینه) په کچه ګړۍ کې (پښتو ناول)
۴۸. حشمت خان د کلا معماري
۴۹. د افغان الک او آذري جلۍ مینه (پښتو ناول)
۵۰. د وچو ښوونه او پارکونو معماري
۵۱. د یوې ښونکې مینان په یوه ټولګي کې (پښتو ناول)
۵۲. د ژرنده ګړي ماما مینه (پښتو ناول)
۵۳. په اسلامي نظام کې ودانیز پرمختګ
۵۴. شپنه ادې (پښتو ناول)
۵۵. بې زده کړې پوی (پښتو ناول)
۵۶. د مینې تاو (پښتو ناول)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥٧. (BIM) په خپله ژبه - په نړۍ کې تر ټولو نوي او ګړندۍ کړنلاره د معمارانو او انجينيرانو(انجينرانو) له پاره
٥٨. مجموعه از دروس دينی مولوی صاحب خيرالله مخدوم (جلد سوم)
٥٩. سيدو او عيدو - د کوشنيوالي خواره ملګري (پښتو ناول)
٦٠. د يوې مياشتې **ناوي** (پښتو ناول)
٦١. دخاځکو هار (د يوه سړی لنډې کيسې)
٦٢. د کابل ښار اصلي معماري (مراد خانی)
٦٣. کوشنۍ سوداګره (پښتو ناول)
٦٤. د کابل ښار معماري - بي بي مهرو
٦٥. سرغندوی (ناب، مشهور) پوډري
٦٦. ډارونکی سېلاب (پښتو ناول)
٦٧. خواريکښ قاضي (پښتو ناول)
٦٨. د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

د کار لاندې کتابونو لېست

١. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم (جلد چهارم)
٢. د خاورو لاندې ښار
٣. لیونی لېوه
٤. سپین کارغه
٥. سور تنور
٦. خړه بیزو
٧. بندي مرغه
٨. توده برستن
٩. بې وخته باران
١٠. د ژوند پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د امکان او وخت په صورت کې

۱. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
۲. تاریخ معماری افغانستان
۳. حویلی های آسمان خراش
٤. ارتباط گذ شته، حال و آینده در معماری
٥. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
٦. شیطان چراغ
۷. خاطره ها

(c) ketabton.com: The Digital Library

The difference between old mosques and today

Written by: Architect PHD Hashmatullah Atmar

Date: December - Janury /2026

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library